

**АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС;
ФІНАНСОВЕ ПРАВО; ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО**

УДК 349.342.9(477)
DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2019.4-2.1>

АРСІРІЙ Р.О.

**ПРИНЦИПИ ІНФОРМАЦІЙНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ
АДМІНІСТРАТИВНИХ СУДІВ В УКРАЇНІ**

Комплексне вирішення питань, які виникають із приводу принципів інформаційно-правового забезпечення діяльності адміністративних судів в Україні, та встановлення нових пріоритетів інформатизації є вкрай необхідним етапом становлення нашої судової системи загалом. Метою статті є виявлення і опис юридичної природи принципів інформаційно-правового забезпечення діяльності адміністративних судів в Україні. Наголошено, що визначені законодавцем принципи адміністративного судочинства є основними, визнаними державою та суспільством фундаментальними положеннями для його здійснення, на які ми повинні спиратися під час розгляду цієї проблематики. Визначено, що принципами інформаційно-правового забезпечення діяльності адміністративних судів в Україні є такі: принцип забезпечення соціального процесу в процесі інформатизації адміністративних судів; інформатизації всіх сфер забезпечення діяльності адміністративних судів; принцип ефективного і захищеного оцифрування інформації; принцип відмовлення від паперових носіїв інформації в системі адміністративних судів; принцип фіксування судового процесу за допомогою сертифікованих технічних засобів; принцип ведення судового архіву за допомогою серверної бази даних. Доведено, що електронний суд, як організаційно-інтелектуальна система вищого інформаційного рівня, забезпечує суддям адміністративних судів, апарату суду, суб'єктам звернення до адміністративних судів належні умови ефективного комфортного судочинства за безумовного панування принципу верховенства права, крім того, допомагає скоротити видатки на канцелярію та вихідну кореспонденцію, а також значно спрощує роботу апарату суду. З'ясовано, що Концепція галузевої програми інформатизації судів загальної юрисдикції визначає на державному рівні основні принципи розвитку інформатизації судової влади. Зроблено висновок, що принципи інформаційно-правового забезпечення діяльності адміністративних судів в Україні – це основоположні, вихідні положення, які функціонують об'єктивно під час впровадження процесу та функціонування інформаційної системи адміністративних судів щодо обладнання їх необхідними технічними засобами, перенесення інформації до спеціально-обладнаних серверних баз даних і заміни людської праці в усіх можливих сферах забезпечення функціонування судової системи, вищим проявом яких є електронний суд.

Ключові слова: адміністративний суд, адміністрування, вихідне положення, інформатизація, інформаційно-правове забезпечення, принцип, публічне адміністрування, функціонування.

Complex resolution of issues arising from the principles of information and legal support of administrative courts in Ukraine and establishment of new priorities for informatization is an indispensable step in the formation of our judicial system as a whole. The purpose of the article is to identify and describe the legal nature of the

principles of information and legal support for the activities of administrative courts in Ukraine. It is emphasized that the principles of administrative justice defined by the legislator are the basic, recognized by the state and society fundamental provisions for its implementation, which we must rely on when considering these issues. It is determined that the principles of information and legal support of administrative courts in Ukraine are: the principle of ensuring social process in the process of informing administrative courts; informatization of all spheres of support of activity of administrative courts; the principle of efficient and secure digitization of information; the principle of rejection of paper media in the system of administrative courts; the principle of fixation of the trial by certified technical means; the principle of maintaining a court archive using a server database. It is proved that the electronic court, as an organizational and intellectual system of the highest information level, provides judges of administrative courts, court apparatus, subjects to appeal to administrative courts with proper conditions of effective judicial proceedings with unconditional rule of rule of law, also helps to reduce the costs and costs outgoing correspondence, and greatly simplifies the work of the court apparatus. It is established that the Concept of the sectoral program of informatization of courts of general jurisdiction defines at the state level, the basic principles of development of informatization of the judiciary. It is concluded that the principles of information and legal support of the activity of administrative courts in Ukraine are fundamental, initial provisions that function objectively during the implementation of the process and functioning of the information system of administrative courts, regarding their equipment by necessary technical means, transfer of information to specially equipped server databases and replacement of human labor in all possible spheres of ensuring the functioning of the judicial system, the highest manifestation of which is e-court.

Key words: *administrative court, administration, starting position, informatization, information and legal support, principle, public administration, functioning.*

Вступ. Україна рухається в напрямі розвитку Європейської світової спільноти. Для адміністративних судів у цьому напрямі вагомим є виявлення об'єктивної природи принципів інформаційно-правового забезпечення діяльності адміністративних судів в Україні, які відіграють головну засадничу роль у процесі забезпечення їхньої інформатизації.

Основою метою діяльності адміністративних судів є захист прав, свобод і законних інтересів громадян України – фізичних осіб-підприємців і приватних юридичних осіб – від свавілля суб'єктів владних повноважень. Вагомим чинником забезпечення їхньої діяльності є технічні засоби, які розвивають судову систему, прискорюють процесуальний розгляд справи, економлять державні кошти, що виділяються на забезпечення діяльності судової системи. Тому процес інформатизації є невіддільним елементом становлення та функціонування теперішнього адміністративного суду.

Розглядаючи процеси інформатизації, особливу увагу слід приділити принципам інформаційно-правового забезпечення діяльності адміністративних судів в Україні, оскільки вони є фундаментальними положеннями, які закладаються на початку будь-якого будівництва нових теоретичних положень, що будуть неодноразово застосовуватися на практиці.

Нині принципи інформатизації визначено в багатьох державних нормативно-правових актах для регулювання різних сфер правових відносин, однак принципи інформаційно-правового забезпечення діяльності адміністративних судів в Україні мають свою специфіку, тому вони повинні розглядатися окремо.

Отже, комплексне вирішення питань, які виникають із приводу принципів інформаційно-правового забезпечення діяльності адміністративних судів в Україні, та встановлення нових пріоритетів інформатизації є вкрай необхідним етапом становлення нашої судової системи загалом.

До проблеми змісту інформаційно-правового забезпечення діяльності адміністративних судів в Україні зверталися такі вчені, як: В. Авер'янов, А. Агапов, А. Анісімов, І. Арістова, Г. Атаманчук, О. Баранова, В. Басс, Ю. Батурін, І. Бачило, В. Брижко, Ю. Битяк, В. Гавловський, В. Галуцько, М. Дамірчиев, П. Дігівський, В. Заросило, Р. Каложний, В. Колпаков, В. Копилов, О. Кузьменко, А. Марущак, О. Марценюк, Р. Мельник, А. Нонко, А. Письменницький, О. Радішевська, С. Стеценко, В. Ткаченка, О. Тихомиров, В. Хахановський, В. Цимбалюк, Т. Цуркан, М. Швець, Ю. Шемшученко, В. Шкарупа та інші. Проте вони не зосереджували свої наукові

пошуки на проблемі принципів інформаційно-правового забезпечення діяльності адміністративних судів в Україні.

Постановка завдання. Метою статті є виявлення і опис юридичної природи принципів інформаційно-правового забезпечення діяльності адміністративних судів в Україні.

Результати дослідження. Відповідно до «Академічного тлумачного словника української мови», принцип – це основне вихідне положення якої-небудь наукової системи, теорії, ідеологічного напрямку і т. ін.; особливість, покладена в основу створення або здійснення чого-небудь, спосіб створення або здійснення чогось; переконання, норма, правило, яким керується хто-небудь у житті, поведінці [1].

О. Данильян вважає, що зубожіння духовного буття на тлі гігантського зростання інформації свідчить про те, що інформаційне суспільство не є безпроблемною й позитивною реальністю, про яку говорять його апологети, а розкриває новий рівень моральної безвиході і суперечностей, яких не знали попередні епохи [2]. Однак із такою думкою погодитися важко, оскільки розвиток сучасної техніки та вектор розвитку сучасного суспільства йде у напрямі інформатизації та технічного оснащення в усіх його сферах, де це тільки можливо. Технічний розвиток дав змогу замінити людську працю і рухається вперед, незважаючи на те, хочемо ми того чи ні.

Тому розглядаючи тему принципів інформаційно-правового забезпечення діяльності адміністративних судів в Україні, слід визначити нові основні напрями розвитку інформатизації в судовій сфері, звертаючи увагу на специфіку цієї проблематики.

О. Корчинський визначив, що для адміністративного судочинства як для судочинства, основним завданням якого є захист прав і свобод людини та громадянина, законних інтересів юридичних осіб у сфері публічно-правових відносин, цілком зрозуміла спрямованість принципів адміністративного судочинства, їхня сутність. Вони виступають і гарантіями реалізації завдань судочинства, і гарантіями дотримання процесуальної форми цього захисту. Основна функція норм і принципів адміністративного процесуального права полягає в тому, щоби сприяти юридично правильному здійсненню прав і свобод громадян і виконанню обов'язків усіма учасниками процесу [3].

О. Шамрай вважає, що зростаючі темпи інформатизації суспільства сьогодні виявляються у всіх сферах соціальних відносин. Постійно з'являються нові інформаційні технології, багатofункціональні системи, які надають більше можливостей для вирішення комплексних завдань. Запровадження ж порядку щодо обміну електронними документами між судом та учасниками судового процесу передбачає реалізацію індивідуалізованого способу у наданні послуг та інформації для учасників судового процесу за допомогою використання інформаційних і телекомунікаційних технологій. Використання сучасних технологій та інформатизація судової системи забезпечує вдосконалення судових процедур і підвищує якість надання послуг судами і, як наслідок, підвищує рівень рівня довіри до судів. Крім того, плюси функціонування системи інформатизації очевидні, це – дотримання процесуальних строків, зниження часових і грошових витрат сторін із доставки документів до суду, підвищення зручності та швидкості обробки документів і т.д. Тому розроблення плану інформатизації судів, який визначив би, зокрема, принципи, стандарти, часові межі та бюджетні розрахунки, потрібні для функціонування єдиної судової інформаційної системи, є необхідним етапом для становлення сучасної судової системи [4].

Розглядаючи специфіку принципів інформаційно-правового забезпечення діяльності адміністративних судів в Україні, слід зазначити, що в п. 2 ст. 2 Кодексу адміністративного судочинства України основними засадами (принципами) адміністративного судочинства є такі: 1) верховенство права; 2) рівність усіх учасників судового процесу перед законом і судом; 3) гласність і відкритість судового процесу та його повне фіксування технічними засобами; 4) змагальність сторін, диспозитивність та офіційне з'ясування всіх обставин у справі; 5) обов'язковість судового рішення; 6) забезпечення права на апеляційний перегляд справи; 7) забезпечення права на касаційне оскарження судового рішення у випадках, визначених законом; 8) розумність строків розгляду справи судом; 9) неприпустимість зловживання процесуальними правами; 10) відшкодування судових витрат фізичних та юридичних осіб, на користь яких ухвалено судові рішення [5].

Визначені законодавцем принципи адміністративного судочинства є основними, визнаними державою та суспільством фундаментальними положеннями для його здійснення, на які ми повинні спиратися під час розгляду цієї проблематики.

Принципи, які стосуються інформаційної сфери, визначено в Законі України «Про інформацію» (ст. 2). Основними принципами інформаційних відносин є такі: гарантованість права на інформацію; відкритість, доступність інформації, свобода обміну інформацією; достовірність

і повнота інформації; свобода вираження поглядів і переконань; правомірність одержання, використання, поширення, зберігання та захисту інформації; захищеність особи від втручання в її особисте та сімейне життя [6].

Далі в статті 3 йдеться про Державну інформаційну політику, основними напрямками якої є такі: забезпечення доступу кожного до інформації; забезпечення рівних можливостей щодо створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорони, захисту інформації; створення умов для формування в Україні інформаційного суспільства; забезпечення відкритості та прозорості діяльності суб'єктів владних повноважень; створення інформаційних систем і мереж інформації; розвиток електронного урядування; постійне оновлення, збагачення та зберігання національних інформаційних ресурсів; забезпечення інформаційної безпеки України; сприяння міжнародній співпраці в інформаційній сфері та входженню України до світового інформаційного простору [6].

Відповідно до «Концепції галузевої програми інформатизації судів загальної юрисдикції, інших органів та установ судової системи» було визначено основні принципи формування та впровадження програми: спадковість – раціональне використання наявної інформаційно-технічної, телекомунікаційної та організаційної структури, кадрового потенціалу та накопиченого досвіду; поступовість і безперервність – програма є проектом, що потребуватиме значних витрат, і тому повинна впроваджуватись поетапно, в координації з різними органами та рівнями влади, але постійно та неухильно, охоплюючи все нові ділянки галузі; економічна ефективність – оптимізація витрат фінансових, матеріальних, кадрових ресурсів та управлінських зусиль для того, щоб у розумні терміни з урахуванням обставин зовнішнього та внутрішнього характеру Програма була реалізована; прогнозованість – перевага в застосуванні визнаних інформаційних технологій, системного програмного забезпечення, систем керування базами даних, форматів документів, відповідним чином сертифікованого апаратного забезпечення; прозорість – залучення користувачів до прийняття стратегічних рішень відповідно до їхніх потреб і пріоритетів [7].

Тобто Концепція галузевої програми інформатизації судів загальної юрисдикції визначає на державному рівні основні принципи розвитку інформатизації судової влади. Завдяки неухильному дотриманню цих принципів апаратом суду, ДСА, суддями наша держава може вийти на новий рівень розвитку, який допоможе повністю замінити людську працю в судовій сфері, там, де є така можливість, і значно спростити й прискорити судовий процес (уникнути порушення процесуального розгляду справи), скоротити витрати на утримання судової влади.

Безпосередній стосунок до розгляду тематики принципів інформаційно-правового забезпечення діяльності адміністративних судів в Україні має проєкт «Електронний суд», що реалізується в межах створення й удосконалення Єдиної судової інформаційної системи України. Державна судова адміністрація створює умови як для працівників судів, так і для громадян із метою покращення доступу до правосуддя: люди не мають чекати, коли судова система буде фінансуватися в повному обсязі – слід зробити для громадян доступ до суду більш зручним і комфортним [8].

У проєкті Державної судової адміністрації щодо Електронного суду розкриваються засади налагодження процесу оперативного обміну інформацією в електронному вигляді між судовими установами, учасниками судового процесу, а також іншими державними структурами з метою забезпечення справедливого та неупередженого правосуддя в Україні, а саме: перехід до системи електронної відправки та прийому процесуальних документів із застосуванням електронного підпису; забезпечення відкритого доступу учасників судового процесу до інформації через створення сучасних інтернет-ресурсів і встановлення в приміщеннях суду інформаційно-довідкових кіосків; налагодження системи електронного обміну з базами даних інших державних органів та установ; формування єдиного електронного архіву судових документів; забезпечення повної комп'ютеризації процесів судового діловодства [8].

Отже, електронний суд, як організаційно-інтелектуальна система вищого інформаційного рівня, забезпечує суддям адміністративних судів, апарату суду, суб'єктам звернення до адміністративних судів належні умови ефективного комфортного судочинства за безумовного панування принципу верховенства права, крім того, допомагає скоротити видатки на канцелярію та вихідну кореспонденцію, а також значно спрощує роботу апарату суду. Зважаючи на це, ми узагальнюємо, що провідним принципом інформаційно-правового забезпечення діяльності адміністративних судів є юридична рівність інформації, отримана адміністративними судами в матеріальному й електронному вигляді, якщо остання поступила по сертифікованим згідно з чинним законодавством джерелах зв'язку.

На думку вчених, пов'язаних із практичним адміністративним судочинством, необхідною умовою існування електронного судочинства є інформатизація судів, окремими елементами якої

можна вважати такі технічні можливості: подання позовних заяв та інших документів в електронному вигляді; розподіл позовних заяв за допомогою електронної програми, в якій враховуються графік роботи суддів, їхня завантаженість, спеціалізація та інші фактори; здійснення аудіо- та відеозапису судових засідань; проведення судових засідань за допомогою відеоконференцз'язку; отримання електронною поштою інформації про зміни в конкретній судовій справі; перегляд судових актів в електронному вигляді тощо.

Висновки. Отже, принципами інформаційно-правового забезпечення діяльності адміністративних судів в Україні є такі:

– принцип забезпечення соціального процесу в процесі інформатизації адміністративних судів, щоб її впровадження приводило до підвищення незалежності суддів адміністративних судів, зручності для звернення до адміністративних судів приватних осіб;

– інформатизації всіх сфер забезпечення діяльності адміністративних судів – за цим принципом усі суб'єкти, причетні до забезпечення діяльності адміністративних судів і проведення судового процесу, повинні застосовувати та вміти користуватися сучасними технічними засобами, а приватні особи могли б отримати необхідні консультації від апарату суду;

– принцип ефективного і захищеного оцифрування інформації (принцип діджиталізації) – переведення інформації (паперової, звукової, відео) в цифрову форму;

– принцип відмовлення від паперових носіїв інформації в системі адміністративних судів – учасники адміністративного судочинства повинні мати альтернативні можливості і повинні подавати позовні заяви та інші документи тільки в електронному вигляді, а також отримання повідомлень про хід судового процесу повинен здійснюватися в електронному вигляді;

– принцип фіксування судового процесу за допомогою сертифікованих технічних засобів – здійснення кожного судового засідання повинно фіксуватися за допомогою аудіо- та відеозапису, а також транслюватися на офіційних вебпорталах судової влади;

– принцип ведення судового архіву за допомогою серверної бази даних – збереження всієї інформації про здійснення судової діяльності має бути в спеціально обладнаних серверних базах даних.

Отже, принципи інформаційно-правового забезпечення діяльності адміністративних судів в Україні – це основоположні, вихідні положення, які функціонують об'єктивно під час впровадження процесу та функціонування інформаційної системи адміністративних судів щодо обладнання їх необхідними технічними засобами, перенесенням інформації до спеціально-обладнаних серверних баз даних і заміни людської праці в усіх можливих сферах забезпечення функціонування судової системи, вищим проявом яких є електронний суд.

Список використаних джерел:

1. Словник української мови : в 11 тт. Т. 7. 1976. С. 693.
2. Данильян О. Моральні дилеми інформаційного суспільства. *Інформаційне суспільство і держава: проблеми взаємодії на сучасному етапі* : зб. наук. ст. та тез наук. повідомл. за матеріалами Міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 26 жовтня 2012 р. Харків : НДІ держ. буд-ва та місц. самоврядування, 2012. С. 21–24.
3. Корчинський О. Принципи адміністративного судочинства як основа захисту прав людини і громадянина. 2019. URL: <http://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2018/jun/13185/151-156.pdf>.
4. Шамрай О. Електронний суд в українському судочинстві: нормативне врегулювання та перші практичні здобутки. 2019. URL: <http://www.nsj.gov.ua/ua/science/naukovi-statti/oksana-shamrayelektronniy-sud-v-ukrainskomu-sudochinstvi-normativne-vreguluvannya-ta-pershi-praktichni-zdobutki>.
5. Кодекс адміністративного судочинства України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2005. № 35–36, № 37. Ст. 446. Урядовий кур'єр від 17 серпня 2005 р. № 153/153-154.
6. Про інформацію : Закон України від 2 жовтня 1992 р. № 2657-XII. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1992. № 48. Ст. 650.
7. Концепція галузевої програми інформатизації судів загальної юрисдикції, інших органів та установ судової системи. *Судова влада України. Офіційний вебпортал*. 2019. URL: https://kt.od.court.gov.ua/tu16/info_suddi/conzercia.
8. Голова Державної судової адміністрації України Руслан Кирилюк: «Електронний суд – це суд, двері якого відкриті цілодобово для кожного». Судова гілка влади: офіційний вебпортал. 2019. URL: <http://court.gov.ua/37556>.